

XAVIER I XITA RUBERT: LES NEURONES I LES HORMONES NO S'HAN ACLARIT MAI ENTRE ELLES

Ramon Alcoberro

De vegades hi ha llibres estranys. El que a partir del mite d'Eros i Psique d'Apuleu han escrit en paral·lel Xavier Rubert de Ventós i la seva filla Xita, *La batalla del amor contra el deseo*, (Milenio: Lleida, 2014) és un d'aquests llibres rars. No és habitual que l'autora confessi que en va fer la primera versió als tretze anys (i la darrera als disset!) i que el seu pare, un dels filòsofs que més han marcat el pensament català al darrer mig segle, repregui un dels temes centrals de la seva obra, el desig, en una conversa amb la seva filla sobre el tema etern del desig contra l'amor – o el que es (quasi) el mateix de la cultura i l'artifici com a necessitat primària. En parlem en un bar de la Diagonal barcelonina, un dia de tardor.

Xita Rubert: L'origen del llibre ve de fa anys, de quan anys el papà m'explicava històries que després vaig descobrir que eren mites; jo pensava que Psique era Blancaneus i al final vaig descobrir que el mite d'Eros i Psique es una forma de novel·la. A Grècia la novel·la encara no existia el gènere novel·lesc i el mite es el que hi ha abans de res. Estava als Estats Units i vaig escriure aquest text abans de llegir el mite d'Apuleu. Vaig començar a treballar a partir del contes i vaig pensar que amb el que tenia escrit a partir del conte podia fer com un teatret. Tinc com petits guions escrits i m'agrada aquest format.

A *Crítica de la modernidad* de Xavier Rubert va plantejar la crítica del desig com a tòpic modern. Ara tu, Xita, has escrit una obra de teatre a partir del mite i el teu pare hi ha afegit una part més reflexiva

X. R.: Perquè el teatre té un punt de costumista i em permetia jugar amb canvis de temps i d'època. De petita vaig fer d'actriu a una sèrie de la televisió de Galícia que escrivia la meua tieta que és guionista. El llenguatge del teatre és una mica cínic comparat amb el de la filosofia. Quan el papà m'explicava contes els hi donava una profunditat que jo no podia pretendre portar més enllà.

Xavier Rubert de Ventós: La filosofia té un punt de crítica de la crítica, no gens pedagògic. Per això el discurs de cadascú en el llibre té un fons comú, però una manera d'aproximar-s'hi diferent.

A Xita Rubert li ha tocat ser filla d'intel·lectual, amb pare filòsof i mare poeta i novel·lista. Què li passa a una adolescent en aquest món?

X.R.V.: És una pregunta difícil. És dura.

X. R.: Sóc dura perquè tinc raó. Ara que ho penso, sempre he estat una mica més crítica de la resta dels meus amics. No he viscut amb el pare de de petita. Però quan els meus amics em preguntaven: t'explica plató? Parleu de filosofia? jo els deia que no, que parlem de coses més importants. Ara estic estudiant lletres i és el que m'agrada. Però potser és una cosa més genèrica.

X. R. V.: Jo no volia que ella fes filosofia.

X. R.: Ni tu ni la mamà. M'heu donat llibres, evidentment, però mai m'heu adoctrinat en literatura ni en filosofia.

X.R.V.: A la meua filla li costa menys que a mi Jo suo per escriure i ella no. Em cabreja la naturalitat, el "naturalisme", em cabreja que sigui tan fàcil escriure i que surti fàcil.

X.R.: Jo el joc irònic trobo massa explícit. Però en aquest cas, hi ha un record dels contes que m'explicaves de petita, a Harvard, a casa de la Teresa Guillén [filla del poeta Jorge Guillén] per portar-me a fer la migdiada. No hi ha migdiada sense conte, papà.

X.R.V: Em va crispar bastant la *philosophie du desir*. En un moment determinat, la filosofia dominant i "progressista" deia: "hi ha el desig i el poder; i això és tot". No, home! Vaig dir, no maco, hi ha l'amor que és molt més cursi i molt més bonic! A través de l'anàlisi del mite d'Eros i Psique que he treballat en diversos llibres, vaig fer una defensa de l'amor i de l'enamorament. El desig i el plaer són conservadors perquè et

reconcilien amb l'entorn. Són esperables. Et donen un paper pautat i són purament biològica.

El desig és massa esperable?

X.R.V: L'amor va passar una època que era com "de dretes". Però defenso l'amor, que és complex, enfront del pur desig que l'únic que fa és defensar la reproducció de l'espècie. Allò de debò "contestari" es l'amor, perquè no permet sintetitzar amb el món, ni fer sistema amb el mon. A l'època que em va començar a interessar el mite d'Eros i Psique, Levi-Strauss deia: "només hi ha dues coses que estan prohibides arreu l'incest i l'assassinat, a tot arreu hi ha la busca de plaer i res més". Sempre he pensat que les coses són molt més complexes. En el plaer deixes de ser. En el desig ja no saps si tu estàs tocant el piano o si tu ets el piano que toquen. L'enamorament està molt més pler de matisos, d'individualització... Afrodita era la deessa del plaer i Eros representa, en canvi, la complexitat, molt més moderna, de l'amor. La dona fa una opció per Eros.

X.R.: La dona sempre tria.

X.R.V.: El que impressiona de Psique o de Mariana Alcofarado, la Monja portuguesa, és que són dones fortes. Roben als déus l'amor, com Prometeu havia robat el coneixement. Les dones roben, manen, les dones són una barreja d'astúcia i tendresa.

X. R.: Psique en el mite és una dona que "es deixa salvar" per Eros, però que, en realitat, ho organitza tot d'una manera molt teatral. Quan Afrodita l'obliga a fer coses absurdes per tal de recuperar Eros, ella les fa amb astúcia. Però també sap calcular. S'adona que havent treballat massa ha deixat Eros fora de joc; per això ella fa veure es desmaia o ho fa veure. Es fa la desmaiada perquè arribi el nen amb un cavall li doni el peto i la salvi.

X.R.V.: Perquè ell sigui l'heroi o, com a mínim se'n senti.

X.R.: La noia sap que el noi necessita una dosi de protagonisme, li fa sentir que te paper. Psique no diu a Eros: "que bonic ets". Li ho fa sentir, que és molt més astut. Eros te un paper que jo ridiculitzo, es un nen petit castigat, un nen que obeeix.

X.R.V.: Al mite hi ha un diàleg de Psique amb Proserpina, la deessa que cada tardor torna als inferns, que és terrible. Proserpina avisa Psique que

si vol sortir de l'Hades ha de ser cruel. Li diu quan surtis del món dels morts et trobaràs gent que demana pietat, que vol compassió, que prega ajuda perquè està morint-se. I els hauràs de deixar morir, no els hauràs d'escoltar. Els has de deixar morir perquè el destí està tancat. No salvis, has de saber ser cruel.

L'amor és cruel?

X.R.V.: És dur. Es allò més cruel". I ho dic en presència de l'objecte...

X. R.: De l'objecte de l'amor.

I al mateix temps és inevitable.

X.R.V.: Estadísticament inevitable. El millor que m'ha passat a la vida i el que tornaria a fer. Fer el papallona. Potser amb una mica més de dignitat. Ortega deia que el amor consisteix en una malaltia de l'atenció. Tens un mon fet, construït. ...

X. R.: Explica'm això d'Ortega.

X.R.V.: Vol dir que quan ho tens tot organitzat, ve l'amor i ho desmunta, que la falta de vigilància pot arribar a ser molt perillosa. Aristòtil distingeix "nous poieticos", la producció, la feina, i el "nous pateticós", la capacitat per deixar-te envair pel que estàs vivint, sense anticipar-ho. L'amor és patètic, en el millor sentit de la paraula, No és fàcil deixar que les coses et parlin. *Let it be*, deixa que les coses et diguin és un principi aristotèlic.

X.R.: Jo necessito organitzar-me, fer-me horaris i tu em dius sovint que no sigui tan organitzada, que em deixi anar, que tingui al menys una hora per tal que el món passi, que jo no vulgui dominar-ho i controlar-ho tot. Que em passi el dia i no que jo passi el dia. Que deixi que m'arribin les fletxes.

X.R.V.: Jo sóc molt "gelatina", molt patidor; i he necessitat dones que em posin en la realitat. M'he buscat persones dures i els fills m'han sortit meitat i meitat amb una barreja de tendresa i duresa.

X. R. : Hi estic d'acord.

X.R.V.: En l'amor es inevitable equivocar-se. Es altament probable, perquè entre les hormones i les neurones no s'han aclarit mai.

Suposo que és inevitable preguntar si l'amor és un déu...

X.R.V.: Sobre Déu faria la crítica que s'ha fet des d'Epicur fins Thomas Mann a *La muntanya màgica*. Fabricar artefactes sense tendresa és ser cruel, el meu ateisme és no tolerar un artefacte que produeix dolor, que produeix lletjor banal, objectes mal fabricats. Un déu tan cruel que permet que la mort triomfi em sembla pervers. El meu ateisme ve de no suportar la crueltat. El meu ateisme és no creure un déu que no és capaç de produir tendresa.

I suposo que també és inevitable dir que la cultura no és alternativa a Déu...

X. R. V.: La cultura ja no salva, ja no es un criteri. Si llegir és deixar-se perdre, si consisteix a deixar-se prendre i perdre pel que llegim, avui no es llegeix. Es consulta, se sap què es vol trobar, es busquen els arguments que et justifiquen i això té poca cosa a veure amb el que s'entén per llegir.

X. R.: Els meus amics diuen que si no llegeixen és perquè ara no es llegeix.

X.R.V.: Quan vàrem estar a Harvard, la Xita es va quedar impressionada pels nois jueus, de Brookline, el barri jueu de Boston, perquè deia que els trobava cultes, perquè els agradava argumentar, perquè consideraven que la intel·ligència encara es tema. Nois que encara consideraven tenia sentit discutir una frase.

X.R.: És que eren cultes. Els agradava fer-se preguntes, els agradava llegir. Llegien molt. Tant tu com la mamà no m'heu obligat mai a llegir. És curiós, em recriminàveu que llegia, i m'ho trametíeu al mateix temps. Em recriminàveu i alhora m'incitàveu.

I ser jove és difícil...

X.R.: Jo no he estat jove abans que en aquest moment. Puc intuir el que degué ser, però no sé ben bé que dir-te . El que es fotut es ser jove i que t'interessis alguna cosa que interessa a un a generació que no es la meva, la literatura i la filosofia. Les coses són fotudes en concret. En termes generals, no sabia que dir-te

La dona sempre tria?